

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 37 กำหนดไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา นิิกายของศาสนาหรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมความเชื่อถือของตน เพื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่ใช่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2552) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545 มาตรา 6 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับคำสั่งสอนของศาสนาอิสลามที่กำหนดให้มุสลิมทุกคนหมั่นแสวงหาความรู้ ดังปรากฏในอัล-หะดีษ ความว่า “การศึกษาเป็นสิ่งบังคับสำหรับมุสลิมทุกคน” (บันทึกโดย อัลบัยฮากีย์และอฏ์ฎ็อบรอนีย์) การศึกษาตามแนวทางอิสลาม สามารถศึกษาได้ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังคำกล่าวที่ว่า “ท่านทั้งหลายจงแสวงหาความรู้ตั้งแต่อยู่ในเปลจนกระทั่งถึงหลุมฝังศพ” ทั้งนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาตนตามแนวทางของอิสลาม ให้เป็นคนดี มีปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรม และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรม กับ สังคม เป็นสิ่งที่คู่กันประดุจเหรียญสองหน้า ดังนั้นทุกสังคมย่อมมีวัฒนธรรม ทั้งสังคมและวัฒนธรรมต่างก็มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นผู้กระทำให้เกิดและสืบทอด นอกจากนั้นวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ ซึ่งในอดีตนโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของรัฐบาลไทยที่ใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ชาวจีน มอญ ลาว ชาวเขา นับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ยกเว้น กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยมุสลิม(มลายู) ยิ่งรัฐบาลพยายามผสมผสานมากเท่าใด มักจะนำมาซึ่งความขัดแย้งมากขึ้นเท่านั้น (ชาการ์ยา บินยูซุฟและคณะ, 2549)

คำว่า “มุสลิม” เป็นคำที่ใช้เรียกผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม หมายถึงการนอบน้อมต่อมตนต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าอัลลอฮแต่เพียงพระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อสันติ องค์ประกอบของศาสนา

อิสลาม ได้แก่ ศาสดา คือท่านศาสดามุฮัมมัด คัมภีร์ คือพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน ผู้สืบทอด คือมุสลิมทุกคน ทั้งนี้เพราะในศาสนาอิสลามไม่มีสถาบันนักบวช มุสลิมทุกคนมีหน้าที่ทั้งเป็นผู้เรียนรู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้เผยแพร่ ศาสนสถาน คือ มัสยิด หมายถึง บ้านของอัลลอฮ์ มัสยิด เป็นคำที่ใช้อย่างเป็นทางการรวมทั้งเป็นภาษาราชการ องค์ประกอบของศาสนาอิสลามอีกอย่างคือ พิธีกรรม เนื่องจากอิสลามเป็นศาสนาที่เน้นการปฏิบัติ ฉะนั้นจึงต้องมีรูปแบบพฤติกรรมของอิสลามตั้งแต่เกิดจนตาย หลับจนถึงตื่น (ซาคารียา บินยูซุฟและคณะ, 2549 : 9-10)

โครงการแรกของคัมภีร์อัล-กุรอาน ที่พระองค์อัลลอฮ์ประทานลงมาก็คือ “จงอ่านด้วยพระนามแห่งพระผู้ทรงบังเกิดสรรพสิ่งทั้งมวล ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้านั้น ทรงใจบุญยิ่ง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้” (อัลอะลัก : 1-5) ดังนั้น หน้าที่สำคัญของมุสลิมทุกคนทั้งชายและหญิงคือ “การศึกษา” ซึ่งต้องกระทำตลอดชีวิต กล่าวได้ว่า อิสลามให้ความสำคัญกับการศึกษามากที่สุด เพราะความรู้ ย่อมนำไปสู่ความศรัทธา และการปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม เท่ากับ การปฏิบัติที่ถูกต้องตามวิถีอิสลาม

ศาสนาอิสลามได้กำหนดให้การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน ดังนั้นจึงปรากฏสถาบันการศึกษาในทุกชุมชนมุสลิม ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อหลักคำสอนของศาสนา และเพื่อการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง และเช่นเดียวกันกับชุมชนมุสลิมทั่วโลก ชุมชนมุสลิมในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม จึงมีสถาบันการศึกษาในทุกชุมชน และสถาบันการศึกษาเหล่านั้นเกิดขึ้นจากชุมชน และบริหารจัดการ โดยชุมชนอย่างแท้จริง

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อันประกอบด้วยปัตตานี ยะลา นราธิวาส เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษอันเนื่องมาจากบริบทของสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นคนในพื้นที่ดังกล่าวจึงดำรงชีวิตในวัฒนธรรมมลายู สิ่งที่จะสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทยภาคใต้ตอนล่าง ปรากฏให้เห็นทั้งด้านศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนจนการศึกษาของชุมชนซึ่งดำรงอยู่ท่ามกลางบริบทของประวัติศาสตร์ความเป็นมาของอดีตที่ยาวนานและลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมมลายูท้องถิ่น การศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล (บรรจง ฟ้ารุ่งแสงและคณะ, 2550: 126)

การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีลักษณะพิเศษ ต่างไปจากการศึกษาในภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ประชาชนในพื้นที่แห่งนี้จะนิยมให้บุตรหลานของตนศึกษาทั้งวิชาการทางโลกและวิชาการศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาทางศาสนา เพราะการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเกิดสถาบันการศึกษาศาสนาเป็นจำนวน

มากในพื้นที่แห่งนี้ และสถาบันการศึกษาใดที่มีการจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาการศาสนาและวิชาการสามัญจะได้รับความนิยมนักเรียนในพื้นที่

กระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 ซึ่งได้พัฒนาหลักสูตรอิสลามศึกษามาเป็นระยะเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับใช้ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 50 โดยจัดอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในหลักสูตรประถมศึกษา และจัดเป็นรายวิชาในหมวดสังคมศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1) ซึ่งการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์นั้น ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะสถานศึกษาบางพื้นที่ในชุมชนที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามอยู่จำนวนมาก เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้ศาสนาที่เข้มแข็ง ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีนโยบายจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างแท้จริง โดยให้โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาใน 10 เขตพื้นที่การศึกษา คือ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสงขลา เขต 3 นำร่องเปิดสอนอิสลามศึกษาแบบเข้มที่เน้นทั้งวิชาสามัญควบคู่วิชาศาสนา เมื่อปีการศึกษา 2549 จำนวน 142 แห่ง และขยายเพิ่มในปีการศึกษา 2551 จำนวน 132 แห่ง ซึ่งเมื่อผู้เรียนจบหลักสูตรจะได้รับวุฒิทางการศึกษาทั้งด้านสามัญและด้านศาสนาด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1)

ปีพุทธศักราช 2547 มีการประกาศจัดตั้งศูนย์ประสานงานสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์แก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่พิเศษจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อความมั่นคง เอื้อให้ประชาชนในพื้นที่ดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข ท่ามกลางความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีและการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นโยบายของรัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการจัดให้มีเขตพื้นที่การศึกษาพิเศษร่วมกับฝ่ายความมั่นคงของประเทศ หน่วยงานกองอำนวยการเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อนุมัติงบประมาณเพื่อเปิดทำการสอนวิชาอิสลามศึกษาแบบเข้ม หรือเพิ่มชั่วโมงสอนอิสลามศึกษาจากเดิมสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง เป็นสัปดาห์ละ 8 – 10 ชั่วโมง หรือที่เรียกว่าโครงการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาแบบเข้ม ซึ่งเป็นการเปิดสอนวิชาสามัญทั่วไปในโรงเรียนระดับประถมศึกษาควบคู่กับวิชาอิสลามศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อสนองความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับสภาพขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของประชาชนใน

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้สอดคล้องกับนโยบายรัฐที่จะแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ นโยบายสันติวิธีและสมานฉันท์ของคนไทยในชาติต่อไป (วิรัชศักดิ์ บินสะมะแอ, 2553 :บทนำ)

ที่ผ่านมา มีการสอนวิชาอิสลามศึกษาขึ้นในโรงเรียนของรัฐที่มีข้อจำกัดในด้านการจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาที่ไม่ชัดเจน ทำให้การสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐไม่สามารถสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนยังมองว่าโรงเรียนของรัฐเป็นโรงเรียนอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ใช่โรงเรียนของชุมชนอย่างแท้จริง จึงขาดความเชื่อถือ ความศรัทธา ไม่แน่ใจว่าโรงเรียนจะสร้างภูมิคุ้มกันความเป็นวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมให้กับบุตรหลานได้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนแปลกแยกจากชุมชน ลักษณะปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของ รุ่ง แก้วแดง (2548) ที่ได้กล่าวว่าการจัดการศึกษาในพื้นที่นี้ยังคงประสบปัญหาในหลายประการ เช่น ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ขาดการบูรณาการระหว่างความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระ รายวิชาสามัญกับสาระความเข้าใจด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม การเรียนการสอนมีลักษณะแยกออกจากวิถีชีวิตแท้จริงที่มนุษย์พึงเรียนรู้ ทั้งความรู้คู่คุณธรรม

ในความคิดเห็นของ อมรวิรัช นาคทรพรพ(2550) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การจัดการศึกษายังประสบปัญหาอีกมาก โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เต็มไปด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายชาติพันธุ์ โดยร้อยละ 80 ของประชากรในพื้นที่เป็นชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูที่นับถือศาสนาอิสลาม และตามความเชื่อของชาวไทยมุสลิม การอบรมบ่มเพาะให้ลูกหลานเป็นมุสลิมที่ดีถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญของชีวิต ศาสนาอิสลามจึงเป็นทั้งศาสนาและวิถีชีวิตในพื้นที่สามจังหวัดนี้

ดังนั้น การจัดการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มต้องอาศัยการบริหารงานที่มีคุณภาพมากกว่าสถานศึกษาทั่วไปที่ไม่ได้จัดการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด สมบุญ จารูวรรณ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส” พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตร วิทยากรอิสลามศึกษาส่วนใหญ่จะมีปัญหาว่าเนื้อหาในหลักสูตรไม่สัมพันธ์กับเวลาเรียน บางชั้นจึงสอนไม่ทันตามแผนการสอน ไม่มีห้องสำหรับจัดเป็นห้องละหมาด โดยเฉพาะวิทยากรอิสลามศึกษาไม่มีทักษะในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กใช้ห้องสมุด ขาดทักษะการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม ขาดความรู้ในการออกข้อสอบ และมีความต้องการการนิเทศให้มากขึ้น และจากรายงานการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส โดยสมบุญ จารูวรรณ (2537) ผลการศึกษาพบว่า ด้านการสอน วิทยากรอิสลามศึกษาขาดเทคนิคการสอนที่สอดคล้องคุณธรรมแบบ

กลุ่มสัมพันธ์ เทคนิคการสอนที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความคิด ทักษะค่านิยมและการจัดการตามที่หลักสูตรกำหนด ยังสอนแบบบรรยาย และยังต้องการให้มีกรณีศึกษาติดตามผลอย่าง ต่อเนื่องและทั่วถึง

จากแนวคิดเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึง สภาพของปัญหาในด้านการจัดการเรียน การสอนทางด้านอิสลามศึกษา โดยเฉพาะด้านหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อประโยชน์สูงสุดของการพัฒนาพื้นที่ในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการเรียนรู้ ประเด็นของ ปัญหาข้างต้นจึงเป็นเรื่องที่มีความท้าทายต่อผู้นำทางการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำหลักขององค์กร ในการที่จะขับเคลื่อนและพัฒนากิจการศึกษารวมทั้งให้มี ประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดการศึกษาในพื้นที่ ผลสัมฤทธิ์และความสำเร็จ ในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มจึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำและ รูปแบบการจัดการที่มีระบบ มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสม

การที่จะจัดการศึกษาให้ตอบสนองสังคม และความมุ่งหมายของชาติจำเป็นต้องมี หลักสูตร เพราะว่าหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์ หรือเป้าประสงค์ของการศึกษา แห่งชาติลงสู่การปฏิบัติ ถ้าปราศจากหลักสูตรแล้วการศึกษาย่อมดำเนินไปไม่ได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า “หลักสูตร คือ หัวใจของการศึกษา” การสร้างหลักสูตรต้องมีขั้นตอน มีกระบวนการที่ต้องอาศัย บุคลากรจำนวนมากในการปฏิบัติงาน ต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบ เมื่อสร้างหลักสูตรหรือพัฒนา หลักสูตรขึ้นมาแล้ว ขึ้นต่อไปก็คือ การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งการนำหลักสูตรไปใช้เป็น กระบวนการสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาขึ้นประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ เนื่องจากว่า ถึงแม้ว่าหลักสูตรสร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าหลักสูตรจะประสบความสำเร็จ หรือไม่ ถ้าหากการนำหลักสูตรดำเนินไปไม่ถูกต้องหรือไม่ดีพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะ บังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สังค อุทรานันท์ (2527 :260-261) และ Mackenzie (1983) อ้างถึงใน ชาญชัย อาจินสมมาตร, 2548 : 12) ระบุว่า “หลักสูตรใดๆ จะได้ผลดีถ้า ถ้าถูกนำไปใช้ด้วยความ กระตือรือร้น” จึงสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นกระบวนการสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้น จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้น ต้องอาศัยการบริหารหลักสูตรเป็นปัจจัยสำคัญ โดย ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ต้องมีส่วนร่วมใน การพัฒนาเป้าหมายของการสอน ต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่างๆ เป็นเครื่องส่งเสริม เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การนิเทศและการ ติดตามผลการใช้หลักสูตร เป็นต้น ดังนั้น บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจะต้องปฏิบัติงาน

ตามภาระหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียนสองระบบ ยังมีปัญหาอยู่มาก

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม รวมถึงปัญหาที่ผู้บริหารจะต้องเผชิญในการจัดการและบริหารหลักสูตรดังกล่าว และแนวทางในการจัดการแก้ปัญหาต่างๆ ของผู้บริหารในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลที่ได้จะช่วยให้เข้าใจการบริหารการศึกษา ปัญหาและแนวทางในการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของผู้บริหารในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าวเป็นทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพหรือแบบผสมผสาน (Mixed method)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำถามของการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในระดับใด
2. ผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประสบปัญหาอะไรบ้างในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม
3. ผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีแนวทางการแก้ปัญหาอย่างไรบ้าง ในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาการจัดการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษา ในด้านการบริหารหลักสูตรที่สำคัญ และสนใจที่จะศึกษาใน 4 ด้านตามกรอบแนวคิดของชวลิต ชูกำแหง (2551) คือ 1) การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร 2) การแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน 3) การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ และ 4) การนิเทศและการติดตามผล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงปริมาณ

2.1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียนสองระบบ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2552 จำนวนทั้งสิ้น 255 คน

2.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียนสองระบบ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2552 จำนวน 156 คน จาก 255 โรงเรียน ซึ่งได้มาจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (1973:738) และการกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีเทียบสัดส่วนตามขนาดของประชากรในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา (Proportional Stratified Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากรายชื่อผู้อำนวยการโรงเรียนตามสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละขนาดแบบไม่ใส่กลับ (Without Replacement) จนได้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาเชิงคุณภาพ

2.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่จัดการศึกษา หลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียนสองระบบ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2552 จำนวนทั้งสิ้น 18 คน จาก 9 เขตพื้นที่การศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาละ 2 คน แยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาชาย 1 คน และผู้บริหารสถานศึกษาหญิง 1 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลและทัศนคติมุมมองที่หลากหลาย โดยวิธีการเลือกแบบมีเป้าหมาย (Purposeful selection) เป็นการเลือกโดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ (Patton, 1990) และคำนึงถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและมีประสบการณ์เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา

3. ตัวแปรที่จะศึกษา (เชิงปริมาณ)

ตัวแปรเชิงปริมาณที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกได้ดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 เพศ จำแนกเป็น 2 เพศ

3.1.1.1 ชาย

3.1.1.2 หญิง

3.1.2 วุฒิการศึกษา จำแนกเป็น 2 ประเภท

3.1.2.1ปริญญาตรีหรือต่ำกว่าปริญญาตรี

3.1.2.2 ปริญญาโทหรือสูงกว่าปริญญาโท

3.1.3 ประสบการณ์ทางการบริหาร จำแนกเป็น 3 ระดับ

3.1.3.1 น้อยกว่า 5 ปี

3.1.3.2 5 – 10 ปี

3.1.3.3 มากกว่า 10 ปี

3.2 ตัวแปรศึกษา (Dependent Variables) ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การบริหาร

หลักสูตร ใน 4 ด้าน คือ

3.2.1 การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

3.2.2 การแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน

3.2.3 การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้

3.2.4 การนิเทศและการติดตามผล

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ด้านความรู้ความเข้าใจ

1.1 ทำให้ทราบถึงระดับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3 ทำให้ทราบถึงแนวทางการแก้ปัญหาในการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ด้านการนำไปใช้

- 2.1. นำผลการศึกษาที่ได้ไปประกอบการแก้ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ของผู้บริหารสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป
- 2.2 เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ทุกฝ่าย ได้ใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อจะได้จัดการเรียนการสอนให้ได้ผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร
- 2.3 เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มที่นำไปจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนของรัฐในโอกาสต่อไป
- 2.4 เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารระดับสูงสามารถกำหนดนโยบายเพื่อช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนในการจัดการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ที่ก่อให้เกิดสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

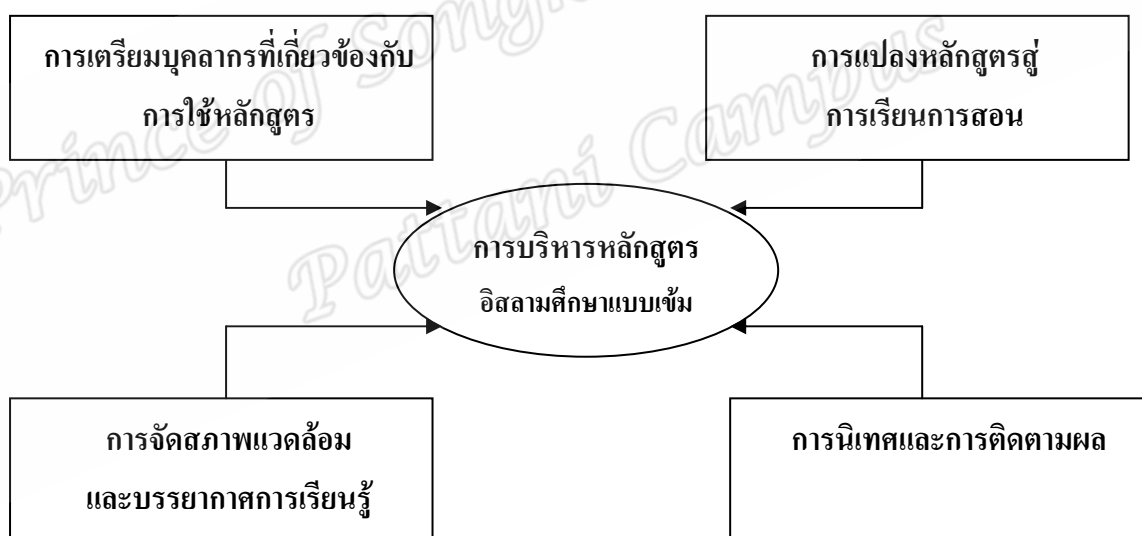
ด้านแนวคิดในการบริหารหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรของนักวิชาการที่มีความสามารถด้านการบริหารและพัฒนาหลักสูตร คือ ชวลิต ชูกำแหง มาเป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งแนวคิดของท่าน คือ

ชวลิต ชูกำแหง (2551) ได้เสนอขอบเขตการบริหารหลักสูตร แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ และการนิเทศและการติดตามผล

สำหรับการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของ พิสิทธิ์ สุขสาดี (2548 : บทคัดย่อ) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 เพื่อศึกษา การบริหารจัดการ ปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษาทั้ง 7 ภารกิจ คือ การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร การดำเนินการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษา การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลหลักสูตรอิสลามศึกษา การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา และการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรอิสลามศึกษา เช่นเดียวกับกรมสามัญศึกษา (2524 : 1-2) ที่ได้กำหนดหน้าที่ของสถานศึกษาเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรให้หน้าไปปฏิบัติ คือ การควบคุมการใช้หลักสูตร การจัดแผนการเรียนการสอน การจัด

ตารางสอน การจัดครูเข้าสอน การจัดงบประมาณเพื่อการเรียนการสอน การจัดแนะแนว การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมนักเรียน การจัดให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การใช้อาคารสถานที่อย่างมีประสิทธิภาพ การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาเป็นปัจจัยประกอบการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน และการนิเทศการใช้หลักสูตรในสถานศึกษา ซึ่งข้อกำหนดเหล่านี้ถ้านำมาจัดกลุ่มเข้าด้วยกันก็จะสอดคล้องกับขอบเขตทั้ง 4 ด้านของชาวลิต ชูกำแพง

จากแนวคิดและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยขอบเขตการบริหารหลักสูตรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือสามารถจัดเป็นด้านเดียวกันได้ ซึ่งถือว่า ขอบเขตการบริหารทั้ง 4 ด้าน คือ การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ และการนิเทศและการติดตามผล สามารถครอบคลุมการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้มในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเสนอเป็นรูป ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

นียมศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารหลักสูตร หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยการนำกระบวนการบริหารมาใช้ในขั้นตอนการวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร โดยมีขอบเขตการบริหารหลักสูตร 4 ด้าน คือ การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ และการนิเทศและการติดตามผล
2. หลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม หมายถึง ข้อกำหนดของการจัดการศึกษาด้านศาสนาอิสลาม มาสอนควบคู่กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เน้นอิสลามศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน (อิบตีดาอียะห์) และระดับกลาง (มูตะวัชชีฎะฮ์) โดยการเพิ่มชั่วโมงอิสลามศึกษาจาก 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็น 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ประกอบด้วย 8 สาระวิชา ได้แก่ อัลกุรอาน อัลฮาดิษ ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ หลักศรัทธา จริยธรรม ภาษามลายู และภาษาอาหรับ และเน้นการปฏิบัติจริงในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม
3. สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส
4. การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร หมายถึง การเตรียมครูผู้สอนที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติโดยตรง ต้องมีความพร้อม ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวหลักสูตร ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร และด้านเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
5. การแปลงหลักสูตรสู่การเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ถูกกำหนดเป็นแบบแผนการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้อาจอยู่ในรูปของความเข้าใจ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ ซึ่งการจัดดำเนินการของครูผู้สอนอาจอยู่ในรูปแบบแตกต่างกัน
6. การจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ หมายถึง การจัดสร้าง จัดหาบรรยากาศหรือสภาพการณ์ต่างๆ ในโรงเรียนที่เป็นวัตถุประสงค์ สิ่งของ หรือตัวบุคคล ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งผลต่อพัฒนาการของผู้เรียน
7. การนิเทศและการติดตามผล หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรม แนะนำช่วยเหลือและการให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่พึงประสงค์ โดยใช้หลักการและเทคนิควิธี และเป็นการติดตามการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและความรับผิดชอบ

8. โรงเรียนสองระบบ หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของรัฐที่เปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่วิชาสามัญ โดยใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม
9. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารโรงเรียนของรัฐ ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรักษาการแทนผู้อำนวยการโรงเรียน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Prince of Songkla University
Pattani Campus